

SLOVENSKO
MLADINSKO
GLEDALIŠČE

6

Režija: Žiga Divjak
Koprodukcija: Slovensko mladinsko gledališče in Maska Ljubljana
(v okviru projekta *Nova pošta*)
Premiera: 31. 3. 2018

Spoštovani!

Uprizoritev 6, nastala v okviru projekta *Nova pošta* v koprodukciji Slovenskega mladinskega gledališča in Maske Ljubljana, se navezuje na begunsko krizo, ki je predvsem posledica vojne v Siriji, ta pa se je začela z arabsko pomladjo leta 2011. Leta 2015 se je odprla tako imenovana *balkanska begunska pot*, po kateri so ljudje preko Grčije in drugih držav bežali v srednjo in severno Evropo. Na tej poti so države ustanovljale zbirne centre, v katerih so – predvsem prostovoljci – začasno poskrbeli za potujoče. Slovenija je organizirala prevoz beguncev naprej proti Avstriji. Da bi zajezila (nezakonite) prehode meje, pa je na slovensko-hrvaški meji postavila žičnato ograjo (imenovano tudi tehnična ovira, rezalna žica, bodeča žica). Leta 2016 se je *balkanska begunska pot* uradno zaprla, čeprav begunci z Bližnjega vzhoda še vedno prihajajo.

Projekt tematizira konkretni dogodek iz leta 2016, ki je bil neposredna posledica omenjene krize: v Dijaški in študentski dom Kranj so poskušali namestiti šest mladoletnih beguncev brez spremstva, vendar so zaradi nasprotovanja staršev in lokalne skupnosti morali načrt opustiti.

Ustvarjalci se teme lotijo z dveh plati: po eni strani dokumentarno (pomagajo si torej z resničnim gradivom, kot so e-sporočila zaskrbljenih staršev, sporočila za javnost ali zapisniki sestankov, pri čemer so tako dosledni, da si prizadevajo na odru ohraniti celo slovnične in druge napake navedenih pisnih virov), to pa dopolnijo z izmišljenimi, vendar skrbno zgrajenimi liki zaposlenih v kranjskem študentskem in dijaškem domu, ki so prihodu begunskih otrok sprva naklonjeni, zlagoma pa pod pritiski okolice popustijo.

Ustvarjalcem je uspela težka naloga: hkrati nedvoumno pokazati, kakšen bi bil po njihovem etičen, človeški odziv ob dogodku, obenem pa ne obtoževati nikogar in pokazati razumevanje tudi za drugo plat medalje. To je lepo razvidno iz intervjuja, ki smo ga uvrstili v gradivo in v katerem režiser spregovori o nastajanju predstave, njenih ciljih in odnosu ustvarjalcev do teme. Posebno občutljivost, ki je za kaj takega potrebna, je prepoznala tudi žirija Borštnikovega srečanja, ki je na minulem festivalu predstavi podelila veliko nagrado za najboljšo uprizoritev. V obrazložitvi je zapisala:

»V komorni situaciji in s sugestivnim gledališkim jezikom predstava 6 hrabro razkrije anatomijo dehumanizirane sodobnosti in njenih iracionalnih družbenih predsodkov. Uprizoritev brezšivno združuje dokumentarno in fiktivno gradivo, ki ga avtorska ekipa vzpostavlja v dialogu kontrastov o strahu pred 'drugim', ob čemer dobi občinstvo srhljiv vpogled v tiho družbeno vojno, ki se odvija v srcu Evrope. Izvedbeno disciplinirano in politično glasno zrcalijo licemerstvo vsega, kar kot družba mislimo, da smo, tega, kar zares smo, in tistega grozljivega, kar bi lahko postali. Z na videz enostavnim odrskim mehanizmom, izmikajoč plakatnosti in površnosti, uprizoritev angažirano preprašuje postopek objektivizacije migrantov in beguncev ter osvetli tragično stanje družbe, v kateri strah, rasizem in ksenofobija skupnosti aktivirajo demone, katerih posledice bomo šele videli.«

Predstavo so si že ogledali tudi dijaki in/ali pedagogi nekaterih srednjih šol, ki so se nanjo odlično odzvali in med drugim zapisali:

»Zahvaljujem se vam za možnost ogleda predstave 6. Predstava je preprosto rečeno zelo kvalitetna, v srce segajoča in povzroči, da človek ves čas misli nanjo. Odlična igralska zasedba, tekst, režija, skratka celota je enkratna.«

Tatjana Cvetko, Gimnazija Ledina

»Predstava 6 se mi je zdela odlična. Všeč mi je bil dokumentarno-realistični pristop, ki je bil zelo spretno dramaturško izpeljan. Tudi tematika je aktualna. Šokantno nas sooči s 'fašistom' v nas samih, dileme in problemi so bili osvetljeni s številnih različnih vidikov, kar je sporočilo naredilo še posebej relevantno.«

Tanja Mastnak, Gimnazija Bežigrad

»Predstava je izvrstna. Šokanten vpogled v ozadje dogajanja, ki ga slutimo, a si želimo, da ne bi bilo resnično. Hvala za možnost ogleda, vsekakor jo bom priporočila dijakom [...].«

Andreja Pavle Jurman, Gimnazija Ledina

Če se boste za ogled predstave odločili tudi vi s svojimi dijaki, lahko po njej pripravimo pogovor z ustvarjalci. Več o uprizoritvi (seznam ustvarjalcev, odzivi v medijih) lahko najdete na naši spletni strani www.mladinsko.com, v to gradivo pa smo uvrstili še nekaj besedil, ki se navezujejo na kontekst, v katerem je nastala. V vzdušju, ki vlada v Sloveniji – tudi med predvolilnim bojem smo lahko videli več nazornih primerov zavajanja in pretiravanja v zvezi z begunci –, se nam zdi namreč pomembno osvetliti dejanski položaj prosilcev za azil v Sloveniji in ošiniti nekaj mehanizmov, ki med prebivalstvom razpihujejo strahove in spodbujajo negativen odnos do beguncev.

H-Alter, 7. november 2018

Intervju z Žigo Divjakom ob gostovanju predstave 6 na festivalu Zoom na Reki

Jelena Uher

Glasi strah, še glasnejša predstava

Predstava 6, nastala v koprodukciji Maske in Slovenskega mladinskega gledališča iz Ljubljane, pogumno prikazuje neutemeljenost družbenih predsodkov. S prepletom dokumentarnega gradiva in fikcije potegne gledalca v srž problema in odpira nova vprašanja o temah, za katere pogosto tudi sami rečemo »to nam je jasno, vse to že vemo«. Glasna množica nerazumno razjarjenih ljudi in desničarsko usmerjeni mediji celo pri tistih, ki se sprva ne bojijo, razpihujejo strah pred drugimi, tako da prav ta strah postane gradivo, iz katerega se oblikuje resničnost nas vseh. Divjak s predstavo 6 kaže razumevanje za stališča in mnenja vsakogar, ki se sooča z novo situacijo, vendar zavestno opozarja na to, kako pomembno je izraziti nestrinjanje z iracionalnimi, s strahom prežetimi stališči. O predstavi, gledališču, ksenofobiji v družbi in ustvarjanju je za H-Alter spregovoril režiser Žiga Divjak.

Predstava 6 je nastala v koprodukciji Maske in Slovenskega mladinskega gledališča, v Sloveniji pa je doživela premiero marca 2018. Tokrat ste jo prvič odigrali na Hrvaškem, zaradi česar niste mogli prevzeti pravkar podeljene velike nagrade Boršnikovega srečanja. Pa vendar ste veseli, da nagrade ne boste prevzeli osebno.

Prav zato, ker smo na Reki, bodo nagrado prevzeli glavni junaki predstave. V njej se ukvarjamo s problemom, s katerim se je slovenska javnost soočila leta 2016, ko naj bi v Dijaškem in študentskem domu Kranj nastanili šest migrantov. Takrat je prišlo do velikega nasprotovanja in ljudje so nastanitev mladoletnih migrantov onemogočili, češ da bodo mladoletniki ogrožali njihova življenja. Zdaj bodo ti otroci, ki so prišli iz drugih držav, v *prime timu* najbolj gledanega nacionalnega programa prevzeli najvišjo gledališko nagrado, in to je prava zmaga te predstave.

Osvojili ste nagrado in s tem, da ste otroke migrante pripeljali na slovesno podelitev, ste sporočilo še poudarili. Ali ste zadovoljni z odzivi

na predstavo? Ali mislite, da je sporočilo prodrlo do vseh, ki bi ga morali slišati?

Odzivi na predstavo so bili v glavnem zelo dobri, sicer pa tudi ni narejena tako, da bi kogarkoli užalila. Nismo se trudili biti vljudni in obzirni, vendar smo hoteli pojasniti, da zares razumemo, zakaj je nekateri strah. Hkrati pa smo jasno pokazali tudi to, da strah ni upravičen. V predstavi se ne ukvarjamo z ljudmi, ki so se upirali, temveč smo opozorili na tiste, ki čutijo, da bi morali pomagati, vendar v nekem trenutku obmolknejo, odnehajo. Naenkrat niso več pomembni razlogi, argumenti, izražanje mnenj, temveč je najvažnejše to, kdo je agresivnejši in glasnejši. Tako se zgodi, da se nenadoma prebudiš v deželi, polni nepravilnosti in nelogičnosti, in se sprašuješ, kaj se je okoli tebe pravkar zgodilo. Zato je to predvsem predstava o ljudeh, ki so migrante pripravljene podpreti, vendar jim zaradi okoliščin ni uspelo vztrajati pri tem svojem stališču.

Zaposleni v dijaškem domu so bili v resnični nevarnosti, da ostanejo brez služb, ker so starši otrok, nastanjenih tam, vztrajali pri grožnjah, da bodo, če bodo prišli migranti, svoje otroke izpisali. Tako bi bilo njihovo življenje zaradi prihoda migrantov zares ogroženo, čeprav ne zaradi migrantov samih, temveč zaradi odzivov okolice. Nazadnje je v resnici videti, kakor da je vse razredna vojna, in to je največja škoda. Bojimo se migrantov, otrok, sovraštvo pa zaobide tiste, ki so vse bogatejši in pravi povzročitelji problema.

Izhodišče za predstavo 6 je dogodek, do katerega je v Kranju zares prišlo, toda v predstavi teče beseda o globalnem problemu. Zakaj ste fokus z makro ravni premaknili na mikro raven? Kaj s tem pridobimo?

V vsaki mikro situaciji se skriva človeška zgodba, s katero lažje prodremo do ljudi in jim omogočimo, da se lahko poistovetijo. Tako lahko bolje dojameš, da se problem, ki obstaja nekje v svetu, odzvanja tudi v tvojem okolju. V vseh prejšnjih predstavah se mi je zdelo pomembno napasti kulturno relativizacijo, s katero gledamo na zgodbe iz oddaljenih dežel – distanciramo se in razlagamo, da je tam tako, pri nas pa pač ne. Govorimo si, da je to druga in drugačna kultura, kultura, ki je ne razumemo in ki nas

ne zadeva. Meni pa se zdi bistveno povedati, da je človek vedno človek in da imamo vsi bolj ali manj enake potrebe, ker si vsi želimo dobrega življenja.

Za tvoje umetniško delo je značilen analitičen pristop k vprašanju kapitalistično naravnane družbe. Pričakovali bi javna obračunavanja, obsojanje, poseganje po metodah za šokiranje družbe, ki so značilne za različne umetniške prakse. Predstava 6 pa se problema loteva z več različnih zornih kotov, kritizira in zavzema jasno stališče, toda zagrenjenosti in obsojanja ni. Kako ti to uspe in kakšen je pri tem tvoj cilj?

Do polarizacije vedno pride, ampak trudim se, da v predstavah ne bi kazal s prstom in obsojal, temveč podal širši kontekst in bil nedvoumen glede tega, da tudi tisti, ki se beguncev bojijo, niso negativci, temveč iz določenega razloga mislijo, da bo njihovo življenje slabše, če bo prišlo do priseljevanja migrantov. V 6 se, konkretnije, ukvarjamo s tem, da imamo v težavni situaciji vedno ljudi, ki so proti, tiste, ki so za, pa tudi tiste, ki niso opredeljeni. Neopredeljeni se najpogosteje pustijo voditi človečnosti in jim je jasno, da bi bilo prav, če bi sprejeli migrante, saj so potrebni

pomoči, ko pa se položaj zaostri in se začnejo težave in negodovanje, se raje izognejo konfliktu z okolico.

Vodilna misel predstave je ksenofobija kot vzrok konflikta, v njej problematizirate nacionalizem, rasizem, elitizem. Uprizoritve pogosto posegajo po temah, s katerimi se ukvarjajo tudi množični mediji. Ali tovrstnim temam na tak način ne odmerjamo samo še več medijskega prostora? Ali pravzaprav v nekem trenutku celo antireklama postane reklama, ali lahko kritika postane svojstvena promocija?

Tudi taki primeri so. Ko gre za umetniška dela, je vprašanje, kako in čemú kaj počnemo – ali zaradi škandala ali zaradi stališča, da je treba nekaj spremeniti. Moj namen ni izbrati neke teme iz resničnosti in jo prenesti na oder, temveč razmišljam, zakaj in kako bom to naredil – razdelujem misel in iščem filter, s katerim bom pripomogel h globljemu uvidu. Bistveno je, da se izognemo reproduciranju problematičnih tem in s tem poglobitvi polarizacije, hkrati pa poskušamo doseči, da bi se ljudje vprašali, ali so njihova stališča smiselna ali pa so zašli v nepotrebne in neutemeljene skrajnosti.

Namen je, da se ljudje odzovejo. Mislim, da je najhuje, kadar na določene stvari ni odzivov. Dogaja se, da po malem vse teme postajajo *mainstream*, o vsem lahko govorimo in vse je postalo del politike. To se je zgodilo tudi v Sloveniji. Številnih stvari, ki so bile izrečene pred zadnjimi volitvami, pred petimi leti ne bi mogli izreči: *hardcore* sovražni govor, uperjen proti migrantom, proti LGBT-skupnosti – in ko se sovražni govor enkrat začne in odzivov ni, postaja vse huje ...

Pri ideološkem govoru posegamo po čustvih in metodi šoka, da bi tako pritegnili pozornost javnosti in izzvali reakcijo. Tudi uprizoritve uporabljajo podobne metode. Ali je tako »igranje na čustva« upravičeno? Ali pa gre tudi pri umetnosti lahko za množično manipulacijo?

Ko politično gledališče postane zgolj nekaj estetskega, potem je to problematično. Potem gledamo nekaj, kar se dobro prodaja, ne nujno v finančnem, temveč tudi v medijskem smislu, in to postane težava, saj pride do tega, da o nečem govorimo samo

zato, da bi o tem govorili, ni pa pozitivnega vpliva na javnost. To, kar je bilo zame pri 6 bistveno, je bilo pokazati, da govorimo o otrocih, o mladoletnikih, in da se morajo ljudje vendarle vprašati, ali jih je v resnici strah šesterice otrok.

V svojih uprizoritvah se v glavnem navezuješ na zgodbe iz resničnosti. Ali je zate predstava izraz notranje umetnikove potrebe po ustvarjanju ali racionalna potreba po izražanju odziva, stališča, po prebujanju vesti?

Mislim, da gre pri meni za oboje. Več mi pomeni umetnost, ki govori o nekem problemu, toda vse, kar se odločim tematizirati v predstavi, je izšlo iz notranje, osebne potrebe, da bi nekaj povedal in se o stvareh, ki so me pretresle, o katerih sem bral, izrazil. Prvi vzgib je vedno prišel iz resničnosti, iz stvari, ki se dogajajo okoli mene, iz konfliktov, s katerimi se vsak dan soočamo.

V gledališču prepoznavam možnost, da vstopi globoko v srž problema in prispeva več, kot lahko novice, dejstva, časopisi. Gledališče dejstvom doda osebno zgodbo, čustva in ponuja več časa za premislek. Ljudje se na predstave pogosto odzovejo v slogu »mi vse to že vemo«, ampak v resnici poznamo samo neko novico s Twitterja, ko pa vstopimo malo globlje, opazimo, koliko je še podrobnosti, ki jih ne poznamo. Ko si vzameš malo časa in vstopiš globlje v zgodbo, vidiš, da poteka pravzaprav tudi okoli nas, da je del naše osebne resničnosti, tudi če se dogaja na drugi strani sveta.

Predstavo nosijo igralci in v njej je obilo teksta, scenografsko pa je zelo izčiščena. Kako je nastajalo besedilo in kakšno vlogo so imeli pri strukturiranju celotne predstave igralci?

Hoteli smo narediti predstavo o problemu sovraštva, to je bila izhodiščna zamisel, in dogodek v Kranju je bil samo eden tistih, s katerimi smo se nameravali ukvarjati. Postavili smo situacijo, v kateri starši pridejo na sestanek z ravnateljico doma, v katerega bi morali biti nameščeni migranti. Poskušali smo na oder postaviti odzive staršev, delavcev in učiteljev in nanizati njihove argumente. Takrat smo ugotovili, da že zgolj ta situacija prinaša dovolj gradiva za celotno predstavo, ne le za en prizor. Ko smo dobili vse gradivo, smo se odločili, da bodo naši liki zaposleni v domu. Takrat

smo začeli tudi improvizirati, jaz pa sem urejal, kar smo osmislili, postavljaj osebe v določene okvirje in določil cilje, ki bi jih radi dosegli z monologi in dialogi med njimi.

V predstavi uporabljate veliko dokumentarnega gradiva, elektronske pošte, komentarjev, zapisov. Prav z njimi ste najbolj razbili prej omenjeno misel državljanov »mi vse to že vemo«. Kaj vas je spodbudilo k vključitvi dokumentov v predstavo?

Dokumentarni del je bil za nas bistven, saj se družba temu primeru ni dovolj posvetila in ker se v Sloveniji nihče ne ukvarja z lokalno politiko. Pomembno je poudariti, koliko je majhnih občin, katerih župani imajo zares fašistična stališča, vendar tega nihče ne problematizira in vse ostaja utišano na lokalni ravni. Vse to prispeva k vzdušju, zaradi katerega se bojimo šestih otrok. Zaradi tega je bil dokumentarni del bistven, omogočil pa nam je tudi uvid v to, kako je mogoče vplivati na ljudi, ki so »na sredi«, ki se niso vnaprej opredelili.

Zelo nam je pomagala ravnateljica doma v Kranju, saj nam je posredovala elektronska sporočila. Hoteli smo priti tudi do beguncev in v predstavo umestiti

njihove zgodbe, potem pa smo ugotovili, da bo sporočilo jasnejše brez njih, kajti v resničnosti tako ali tako nimajo možnosti, da bi uveljavili svoj glas. Tri od njih smo našli v Postojni in skupaj s še tremi so na videoprojekciji v ozadju odra, kot opazovalci.

Ob raziskovanju dokumentarnega gradiva ste v dogodek prodrli globlje kot kdorkoli doslej. Katere družbene probleme ste razbrali med delom?

Bili smo na ministrstvu in dobili veliko informacij, ki jih ni v predstavi, so nam pa razjasnile sliko. Prava težava je bila v resnici, ker je namestitev migrantov v dom kar nenadoma postala osebna odgovornost ravnateljice – razumeli bi jo lahko kot njeno osebno odločitev. Do tega ni smelo priti. Takrat smo imeli v državi tako osrednjo oblast, ki je imela katastrofalno, vendar zanjo učinkovito strategijo – »mi bi že, ampak ljudje nočejo«. Sprašujem se, zakaj se je pristojnim mnenje drugih takrat zdelo tako pomembno, sicer pa jim »dol visi«, kaj si državljani mislijo! Ampak vprašanje je tudi, ali so bili lokalni prebivalci res proti ali pa so do izraza prišli edino tisti, ki so bili glasni in so protestirali. Ker sam mislim, da je bila v Sloveniji težava prav v tem.

Meni se zdi katastrofa, do česa pride, če imaš desničarske medije, ki serjejo, ki lažejo, ki govorijo »migranti so spet posiljevali«, zgodilo pa se je tudi 20 drugih posilstev, o katerih ne govorimo. Če take informacije dovolj pogosto ponavljaš, ustvariš vzdušje, v katerem nas je strah šesterice otrok. Dodaten zaplet je bil, ker je to dom, v katerem so nastanjeni otroci, ki trenirajo smučarske skoke, ti pa so nacionalni ponos Slovenije.

Starši teh otrok so zelo ambiciozni in v njihovih odzivih je prišel do izraza pravi slovenski nacionalizem: »Nič nimam proti, ampak, lepo prosim, ne tukaj. Mi smo svoje naredili, hočemo najboljše, treba je pomagati, ampak moj otrok ima cilj, načrtano smer, ki ji med svojim razvojem sledi, in tega ne sme nihče ogroziti.« Tu prihaja do izraza kapitalistični odnos do lastnih otrok. Starši so v svoje otroke veliko investirali, vse to veliko stane, in zdaj prosijo samo, da jim teh naložb kdo ne uniči. V nekem smislu to lahko razumemo, po drugi strani pa vidimo, da so ujeti v željo po uspehu za vsako ceno.

»Ali mediji lažejo ali potvarjajo?

Ta vaša trditev ni resnična.«

To sta stavka, ki se med drugim pojavita v dokumentarnem delu uprizoritve 6, torej v tistem delu, ki temelji na resničnih elektronskih sporočilih, zapisnikih, sporočilih za javnost in podobnem gradivu. Iz njiju veje neomajno zaupanje v resničnost vsega, kar nam posredujejo mediji.

Nekaj mesecev po dogodkih v Kranju so zlasti ameriške predsedniške volitve ponudile priložnost za širše ozaveščanje o pojavu lažnih novic, »alternativnih dejstev« in postfaktične resničnosti ter s tem pri marsikom, ki na vprašanje v naslovu ne bi že prej odgovoril z nedvoumnim da, omajale prepričanja o nezmotljivosti občil.

Seveda pa medijem ni treba ravno lagati, potvarjati ali namerno zavajati, da bi vplivali na bralce in njihovo razumevanje dogajanja. Včasih je za to dovolj že izbira besed – in zanimiv primer za to so prav izrazi, ki so jih slovenska sredstva množičnega obveščanja izbirala za opisovanje dogodkov in ljudi v času, ko je bil odprt balkanski koridor in je Slovenijo prečkalo več kot 400.000 ljudi.

Sociolog dr. Jože Vogrinc je na primer opozoril, »da se je o migrantih govorilo z zelo podobnimi stilskimi sredstvi kot o naravnih nesrečah. 'Val beguncev' je pred dvema letoma in pol 'zajel' Balkan in se zagnal proti 'naši državi'.« To je med vrsticami sporočalo, da gre za varnostni problem, s katerim se ukvarjajo vojska, policija, civilna zaščita, in zapostavljalo humanitarno razsežnost dogajanja. Dalo nam je misliti, da gre za višjo, naravno silo, pri kateri sami nismo soudeleženi, čeprav so (bile) migracije, nasprotno, posledica človeškega ravnanja, pri katerem je Slovenija kot članica Nata sodelovala.

Za ljudi, ki so z Bližnjega vzhoda prihajali v Evropo, so se v naših medijih poleg izraza begunec pojavljali še izrazi migrant, prebežnik, pribežnik, in prav vsak med njimi ima posebno konotacijo.

Naj spomnimo, da smo še v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja o ljudeh, ki so se zaradi vojne v Bosni in Hercegovini zatekli v Slovenijo, govorili predvsem kot o beguncih – izraza bosanski migranti ali bosanski pribežniki se nista pojavljala ali pa zgolj redkokdaj. Tisti, ki so hoteli poudariti, da ljudje iz domovine niso zbežali iz ljubega miru, temveč so bili za to krivi nasilje, grožnje in pustošenje, pa so govorili o pregnancih. Oba izraza nakazujeta stisko ljudi, ki so bili zaradi težkih razmer prisiljeni zapustiti svoje domove.

Termin migrant je v specializirani strokovni literaturi oznaka za vsako osebo, ki za stalno ali za dlje časa spremeni svoje bivališče. Vsi begunci so potemtakem tudi migranti. Velja pa omeniti še, da pripadniki najširše javnosti, uporabniki medijev, niso nujno podkovani v strokovni terminologiji in da splošni slovarji besedo migrant najpogosteje povezujejo s prostovoljnimi ekonomskimi selitvami. Poimenovanje je po eni strani torej tehnično, strokovno in kot tako lahko odvrta pozornost od individualnih (težkih, tragičnih) zgodb posameznikov, jim na neki način birokratsko jemlje obraz in glas. Po drugi pa spodbuja ločevanje na »prave« begunce, ki so se na pot podali, da bi rešili svoja življenja, in si zaslužijo varstvo, ter ekonomske migrante, ki naj bi jih »vodilo zgolj koristoljubje«.

Tudi izraza »prebežnik« in »priebežnik« sta na prvi pogled nevtralna, vendar, kot ugotavlja Jože Vogrinec, prav tako skrivata ne tako očitne pomene. Prebežnik je slabšalna beseda za nekoga, ki je v vojnem času zamenjal stran in torej ni vreden velikega zaupanja. Pribežnik pa je s stališča tistih, ki so mu dali pribežališče, nekdo, ki jim dolguje hvaležnost, oziroma nekdo, ki je od nekod pribežal k nam in namerava tu ostati, kar v kontekstu s strahom pred begunci prežete Slovenije vzbuja samo še dodaten odpor in nelagodje.

Visoki komisariat združenih narodov za begunce (UNHCR) je tako že leta 2015 opozoril na problematiko poimenovanja in se zavzel za uporabo izraza begunec. To je oseba, ki beži pred oboroženim konfliktom ali pregonom in je kot taka tudi opredeljena in zaščitena v okviru mednarodnega prava. Temeljno načelo, ki ga to določa, je, da se beguncev ne sme izgnati ali vrniti tja, kjer bi bila njihovo življenje in svoboda ogrožena. V času, ko zaščito potrebuje več beguncev kot kdaj prej, lahko izenačevanje izrazov ogrozi javno podporo beguncem, je v svoji takratni izjavi opozoril UNHCR.

Opredelitve terminov po Slovarju slovenskega knjižnega jezika

migránt

kdor spreminja stalno ali začasno bivališče, zlasti iz gospodarskih vzrokov:
ekonomski migrant; ilegalni migrant; integracija migrantov v kulturno in družbeno življenje / pravice delavcev migrantov

begúnec

kdor (z)beži pred nevarnostjo ali neprijetnostjo: pognali so se za beguncem; goriški begunci v prvi svetovni vojni / vojaški begunec dezertar
// kdor se izseli v tujino iz političnih vzrokov; emigrant: politični begunec je zaprosil za azil

prebéžnik

knjiž. kdor prebeži: pridružili so se jim vojni ujetniki in prebežniki; prihajali so vedno novi prebežniki / prebežnik iz boja dezertar

pribéžnik

kdor kam pribeži: pomagati pribežnikom / pribežniki s Primorskega

pregnánec

nav. ekspr. kdor je pregnan: pregnanci so se vračali iz taborišč; politični pregnanci; odkrili so spomenik pregnancem

azilánt

kdor prosi, dobi (politični) azil: begunci in azilanti

(povzeto po portalu Fran, <https://fran.si/>, 4. 1. 2019)

Povzetek ugotovitev javne tribune

DVE LETI PO BALKANSKEM KORIDORJU –

ALI SLOVENIJA USTVARJA NOVE IZBRISANE?,

ki je potekal 16. 2. 2018 v Stari elektrarni

Migracije formalnopravno ločujemo na:

- regularne (z delovnim, študentskim in turističnim vizumom ipd.), ki so za gospodarstvo močno zaželene in jih država spodbuja;
- iregularne (tako vstopa večina prosilcev za mednarodno zaščito, in sicer zaradi nedostopnosti veleposlaništev, negotovih razmer in birokratskih ovir v državi – vendar to ne pomeni, da ravnajo nezakonito, saj prošnja za mednarodno zaščito velja za legalen način vstopa v državo).

Iregularnih migracij je v primerjavi z regularnimi večinoma zanemarljivo malo, prihaja pa do občasnih izjemnih razmer, ko se za pot odloči večje število ljudi naenkrat. Tako je bilo tudi v drugi polovici leta 2015 in začetku leta 2016, kar je privedlo do oblikovanja humanitarnega balkanskega koridorja, ko je od 17. oktobra 2015 do 25. januarja 2016 Slovenijo prečkalo več kot 400.000 ljudi (od katerih jih je v Sloveniji ostalo le nekaj deset). Po formalnem zaprtju koridorja se razmere niso umirile, le da migranti zdaj potujejo v veliko težjih razmerah in bolj skrito pred očmi javnosti.

Pri nas velja prepričanje, da je število vloženih prošenj za mednarodno zaščito v Sloveniji zelo veliko in da jih je večina rešenih pozitivno. V resnici pa pri nas za azil zaprosi veliko manj ljudi kot v drugih članicah Evropske unije, pa tudi od teh jih velik delež izgine iz sistema.

Med razlogi za majhno število prošenj je dejstvo, da je Slovenija za večino migrantov tranzitna, ne ciljna država (in si tako z zakonitimi ukrepi kot z nezakonitim delovanjem prizadeva, da bi takšna tudi ostala). Drugi razlogi so še:

- statistika je prosilcem za azil nenaklonjena (prosilci, ki že imajo podatke in izkušnje o sistemu, sodržavljane in druge prosilce v azilnih domovih seznanijo s tem, da so njihove možnosti pičle);

- dolgotrajni postopki (le redkokatera odločitev je sprejeta v predvidenem roku);
- slabe bivalne razmere v času postopka (prosilci devet mesecev ne morejo dobiti delovnega dovoljenja, njihova mesečna žepnina pa znaša 18 evrov; dolgotrajno brezdelno ždenje v azilnem domu lahko ima tudi trajne psihološke posledice);
- zlorabe (zlasti ženske in otroci so bili pogosto izpostavljeni najrazličnejšim oblikam nasilja), dezinformacije in nagovarjanje k odhodu (prosilci so poročali, da so jih k odhodu nagovarjali tako tihotapci kot socialni delavci!);
- strah pred zaprtjem v Center za tujce v Postojni (prosilca za mednarodno zaščito, potem ko zavrnejo njegovo prošnjo in ko izčrpa vse pravne možnosti, izročijo policiji, ki naj bi poskrbela za njegovo odstranitev iz države; po zakonu bi morali tujcu določiti rok, v katerem bo prostovoljno zapustil državo, uveljavila pa se je praksa, da mu izdajo odločbo o odvzemu prostosti in ga zaprejo v Center za tujce, zapor, v katerem lahko osebo zadržijo do pol leta, čeprav je center namenjen zgolj tistim, ki predstavljajo nevarnost za javni red in mir ali so izrazito begosumni; Center za tujce tako opravlja vlogo močnega psihološkega pritiska);
- slabše možnosti tudi ob morebitni pozitivni odločitvi (težave z iskanjem stanovanj, revščina v mesecih pred prvo denarno pomočjo, nizke plače, rigorozni in dolgotrajni birokratski postopki, ki otežujejo združitev z družino);
- ni diaspore (to pomeni, da tudi ni pravega socialnega zaledja, s pomočjo katerega bi se tujec lažje vključil v družbo, sistem, na trg dela).

Seveda nekateri tujci kljub omenjenim težavam za azil zaprosijo prav v Sloveniji. Pri tem gre lahko za zavestno odločitev (odsotnost diaspore je za nekatere politične begunce prednost, saj je tako manj možnosti, da jih bodo pri nas ogrožali predstavniki njihove oblasti), pri večini pa za nujno zlo, v katero so prisiljeni iz naslednjih vzrokov:

- nezakoniti *pushbacki* oziroma izgoni (zaradi prakse, da migrantom ob poskusih prečkanja meje oblasti ne dovolijo zaprositi za azil, temveč jih izročijo državi, iz katere so prišli, so nekatere skupine naključno obtičale v Sloveniji);
- zapiranje v Center za tujce v Postojni (migrante, ki jih predajo slovenskim oblastem ali jih te primejo med tranzitom skozi državo, zaprejo v Center za

tujce, kjer lahko ostanejo za nedoločen čas ali dokler jih ne izročijo prejšnji državi, v kateri so ob prehodu meje morda pustili prstne odtise; iz centra lahko pridejo tako, da zaprosijo za azil);

- dublinski postopki (številne tujce so v Slovenijo vrnile druge države, ker so tu ob prestopu meje pustili svoje prstne odtise);
- relokacijski program oziroma evropski kvotni sistem premestitev (ta ponuja možnost za odhod migrantov iz begunskih taborišč v Grčiji in Italiji, kjer so razmere zelo slabe, vendar posamezniki pri tem, kam bodo premeščeni, nimajo besede);
- potreba po prenočišču (zaradi izčrpanosti nekateri za azil zaprosijo zgolj zato, da bi se oprhali, nekaj noči prespali na toplem in zbrali informacije za pot naprej).

Posledica naštetega je približno tisoč ljudi, ki so »zapustili postopke« (izginili iz sistema), in na stotine tistih, ki so bili pri pridobitvi azila neuspešni. Tisti, ki se tudi po zavrnitvi odločijo ostati v Sloveniji, iz statusa prosilca za mednarodno zaščito preidejo v status tujca in začne se postopek njihove deportacije. Vendar policija nima na voljo veliko možnosti za vračanje ljudi brez njihovega sodelovanja (ni dogovorov o

izvajanju neprostovoljnih vračanj), tako da je zanjo najugodnejši izid »ni človeka, ni problema«, torej da se zavrtnjeni prosilci za azil sami odločijo za pobeg v drugo evropsko državo. V nasprotnem primeru poskuša policija z mehanizmi psihološkega izčrpavanja, kakršno je zapiranje v Center za tujce, iz ljudi izsiliti privolitev za prostovoljno deportacijo.

Oseba v postopku deportacije si status v Sloveniji sicer lahko uredi s prošnjo za začasno zadrževanje, ki ga omogoča Zakon o tujcih: policiji mora dokazati, da ne more pridobiti osebnega dokumenta in da bi vračanje v državo izvora pomenilo nevarnost za njeno življenje. Dovoljenje, ki traja šest mesecev, je mogoče podaljševati. Toda tak ukrep je bil v zadnjih letih izdan le izjemoma. Postopki so dolgotrajni (po leto dni in več) in ljudje so medtem prepuščeni sami sebi – niso upravičeni do pravic prosilcev za mednarodno zaščito, ne morejo pa niti zaprositi za socialno pomoč ali delati, zaradi česar le stežka zdržijo do konca postopka.

Tako država z birokratskim formalizmom številnim beguncem trajno onemogoči, da bi si uredili bivanje, in ustvarja brezpravno prebivalstvo, v marsičem podobno izbrisanim.

Pedagoško gradivo za predstavo 6

Januar 2019

Pripravili: Tina Malič, Urška Brodar

Lektorirala: Mateja Dermelj

Fotografije: Matej Povše

Organizirani obisk za otroke in mladino

Vitomir Obal

T 01 3004 919, 041 730 434

E vitomir.obal@mladinsko-gl.si

Slovensko mladinsko gledališče

Vilharjeva 11, 1000 Ljubljana

T 01 3004 900

F 01 3004 901

E info@mladinsko-gl.si

S www.mladinsko.com

Maska, zavod za založniško, kulturno in producentsko dejavnost

Metelkova 6/II, 1000 Ljubljana

T 01 431 31 22

E info@maska.si

S www.maska.si